

A MAGYAR NYELVŰFIZIKATANÍTÁS HELYZETE KÁRPÁTALJÁN

Győrffy István

Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium

KÁRPÁTALJA RÖVID FÖLDRAJZI-TÖRTÉNELMI ISMERTETÉSE

Kárpátalja – Ukrajna legnyugatibb megyéje. Nem nagy terület, de mégis 4 országgal határos: Lengyelországgal, Szlovákiával, Magyarországgal és Romániával.

Sokak számára gondolom ismert a Vereckei-hágó, ahol Árpád fejedelem a magyar fősereggel 895 tavaszán átkelt és megkezdte a honfoglalást; vagy megemlíteném a Tatár-hágót és az Uzsoki-hágót, hiszen itt vonultak át és végeztek rettentő pusztítást a törökök, tatárok.

KÁRPÁTALJA ISKOLAHÁLÓZATA

1945-ben Kárpátalját a Szovjetunióhoz csatolták. Még ebben az évben államosították az iskolákat és átszervezték a közoktatási rendszert. Az átszervezés a szovjet típusú oktatási intézményhálózat kiépítését jelentette, tehát a négyosztályos elemi, hétosztályos nem teljes középiskolák, valamint a tízosztályos középiskolák létrehozását. Az első magyar tannyelvű középiskolák az 1953/54-es tanévben indultak Kárpátalján: szám szerint 35 elemi és 59 hétosztályos (általános) iskola mellett 4 magyar középiskola kezdte meg működését.

Jelenleg Kárpátalján magyar és vegyes tannyelvű iskolák működnek, összesen 103:

- elemi iskola (1-4 oszt.) — színmagyar 8, vegyes 1, összesen 9;
- általános iskola (1-9 oszt.) — színmagyar 39, vegyes 10, összesen 49;
- középiskola (1-11 oszt.) — színmagyar 21, vegyes 15, összesen 36;
- magyar gimnázium (5-12 osztály) — 2;
- líceum (10-12 osztály) — 7.

Megemlíteném Kárpátalja legmagyarabb városának, Beregszász iskoláinak adatait (itt hasonlítás-ként az ukrán iskolákat is veszem):

- ukrán tannyelvű iskola — 2;
- orosz tannyelvű iskola — 1 (régén ez volt a város legnépesebb iskolája);
- magyar tannyelvű iskola — 6;
- 1 ukrán és 1 magyar gimnázium.

A FIZIKA TANTERVEK RÖVID ISMERTETÉSE

Ukrajnában, így Kárpátalján is egységes állami tanterv van érvényben minden iskola számára. Az ukrán tanterveket a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség megbízásából fordítjuk magyarra, kiadjuk és terjesszük a magyar iskolák számára (egy példányt mellékelek).

Most van folyamatban a fokozatos áttérés a 12 éves tanításra. Eddig már az elsőtől a nyolcadik osztályig jutottunk el az új tantervek bevezetését illetően. Jelenleg a 7. és 8. osztály tanulja módosított tanterv szerint a fizikát, jövőre, tehát szeptembertől kezdve a 9. osztály tér át.

Az új tantervre való áttérés a fizika órák számának drasztikus csökkenésével jár (7. oszt. – heti 1 óra, 8. oszt. – heti 2 óra, 9. oszt. – heti 2 óra).

Az első két év tapasztalata — a tanterv nem jó! Pl.: a 7. osztály tantervében az éves 35 órában 12 laboratóriumi munka van beiktatva, itt majdnem az egész fizikát átveszik futólágosan, de év végére semmit sem tudnak.

FIZIKA TANKÖNYVEKKEL VALÓ ELLÁTOTTSÁG

A régi fizika tankönyveket magyar fordításban évekig, évtizedekig használtuk. Ezek a tankönyvek nagyon jók voltak és még sok magyarországi kollégánk is dicsérte, viszont egységes jó feladatgyűjtemény csak a felső, 9-11 osztályra volt (Rimkevics) kiadva. Öt évvel ezelőtt, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség segítségével megjelentettük a 7-8. osztályok számára a feladatgyűjteményt.

Az új tankönyvek, a fokozatosan bevezetésre kerülő tantervhez igazodva csak egy-egy évfolyamra jelennek meg; még ukrán nyelven is késéssel, tehát nem szeptember elsejére, magyar fordításban pedig – egy félévi késéssel, kb. februárra.

MAGYAR NYELVEN OKTATÓ SZAKKÉPZETT FIZIKA TANÁROK HIÁNYA

Kárpátalján, különösen a falvakban, általános iskolákban, nagyon kevés a szakképzett, magyar nyelven oktató fizika tanár. Gyakran a matematika tanárok, vagy kémikusok oktatják a fizikát. A beregszászi járás fizika szakos tanárainak számát illetően a következő adatokkal szolgálhatok:

A járás 35 iskolájában, ahol magyar nyelven folyik a fizikatanítás, 28 tanár tanít. (Azért nem egyezik ez a szám az iskolák számával, mert több szakos tanár két közeli iskolában is tanít a városban, vagy két közeli faluban). A 28 tanárból csak 19 a szakképzett fizikus.

A KÁRPÁTALJAI ISKOLÁK FIZIKA SZEMLÉLTETŐKKEL (TANESZKÖZÖKKEL) VALÓ ELLÁTOTTSÁGA

Amióta Ukrajna szabad, önálló állam lett, gazdasága szegény, ezért oktatásra, szemléltetőkre, kabinetfejlesztésre nincs pénz.

Gondolom, minden fizikus tudja, hogy valamit bemutatni, demonstrálni, vagy csak körül írva elmondani megértés szempontjából nagy különbség.

A megye egyes iskoláiban vannak nagyon jól felszerelt tantermek, még a régi szovjet időkből. Régen, a szovjet éra alatt a kabinetfejlesztésre, szemléltetők beszerzésére az állam elég szép összeget utalt ki. Ebben az időben az iskolaigazgatókat azért dorgálták, ha év végére a megadott pénzt nem költötték el.

A Beregszászi Magyar gimnázium, amely a megye első gimnáziuma volt, épület nélkül, kabinet nélkül indult és még most is elég szerény szaktanteremmel rendelkezik.

DIÁKJAINK TOVÁBBTANULÁSI LEHETŐSÉGEI

a) Kárpátalján

Ungvári Nemzeti Egyetem: fizika, matematika, kémia, biológia, földrajz, orvosi stb. szakon — ukrán nyelven. 2008 őszén nyitotta meg kapuit az Ungvári Nemzeti Egyetem

magyar tannyelvű humán és természettudományi kara, amely egyesíti a magyar filológiai, magyar történelem és európai integráció, valamint fizika-, matematika szakokat. A karon az általános tárgyak oktatása ukrán, a szaktantárgyaké magyar nyelven folyik.

II Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, ahol matematika, biológia, földrajz, történelem, valamint az alsó osztályok tanítóinak képzése magyar nyelven folyik.

b) Magyarország

Legtöbb diákunk Budapesten tanul: ELTE, BME, SOTE. Szintén tanulnak Szegeden: fizikus, biofizikus, informatika szakon, és Debrecenben: orvosi, informatika és fogorvosi, valamint Miskolcon: informatika szakon.

FÜGGETLEN TESZTELÉS. A FIZIKA ÉRETTSÉGI-FELVÉTELI VIZSGADOLGOZATOK SZERKEZETE

Nyilván való, ha Magyarországon tanulnak diákjaink, akkor oda emeltszintű érettségi-felvételi vizsgát tesznek eredményesen.

Ukrajnában a következő képen folynak a felvételi vizsgák:

Már három éve, hogy aki Ukrajnában felsőoktatási intézményben akarja a tanulmányait folytatni, — „Külső Független Vizsgát” (KFV) kénytelen tenni.

„Külső és Független” — azt jelenti, hogy az érettségiző-felvételező tanulók akár saját iskolájukon kívül más városban, nem szakos tanárok felügyelete alatt vizsgáznak (írják a dolgozatot).

Miből áll a felvételi? A felvételező 35 feladatot kénytelen 150 perc alatt megoldani. A fizika írásbeli vizsgadolgozat 3 részből áll:

I. rész: *25 feladatban* a 4 megadott feleletből kell kiválasztani az egy helyest.

II. rész: *3 feladat* – logikai, ahol összefüggést kell találni pl. a fizikai fogalmak, jelenségek, törvények stb. között.

III. rész: *7 nehéz feladat*, ezeket részletes leírással kell megoldani (egy példány mellékelve).

A vizsgán számológép használata tilos.

Eddig, úgy a matematika, mint a fizika feladatokat Kijevben lefordították magyar nyelvre (de állítólag ez volt az utolsó év, ha nem lépünk!!!).

TANULÓINK RÉSZVÉTELE A FIZIKA VETÉLKEDŐKÖN

Minden iskola legjobb tanulóinak részvételével először járási versenyt tartanak (kb. november vége). A legjobb 5 tanuló (minden osztályból egy tanuló 7,8,9,10,11 oszt.) járási csapatot alkot és részt vesz a megyei versenyen (itt ukrán, orosz, magyar iskolák tanulói versenyeznek).

Ezen kívül minden évben a KMPSZ (Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség) szervezésében a magyar iskolák tanulói részére megyei versenyt rendezünk. A KMPSZ versenyen sikeresen szereplő 8. osztály első és második helyezettjei állandó résztvevői a magyarországi Öveges József fizika vetélkedőnek (voltunk Tatán, Budapesten Csillebércen, Győrött).

Az Öveges J. versenyen volt már III. és IV. helyezettünk, valamint többször a „legjobb külföldi versenyző” díjat is megkapták tanulóink.

Résztvevői vagyunk, (voltunk) a debreceni Hatvani I. fizikaversenynek is, ahol diákjaink szintén jó eredményekkel büszkélkedhetnek (III, IV, V, VI stb.).

A FIZIKATANÁROK TOVÁBBKÉPZÉSE

Ukrajnában minden fizikatanár köteles 5 éven belül állami minősítést szerezni (specialista, felső kategória).

A magyar nyelven oktató tanárok részére 2002-től kezdve intenzív továbbképzést nyújt a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség a Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia keretein belül. Itt kurzusaink egy héten át napi 6-8 órában, egyetemi és főiskolai oktatók közreműködésével folynak (egy 2009-es példányt mellékelek).

TÁJÉKOZTATÁS AZ ELHÍRESÜLT 461. MINISZTERI RENDELETRŐL

2008. május 26-án az oktatási miniszter 461-es számú rendeletével jóváhagyta az ukrán nyelv oktatásának javításáról szóló programot. A program szerint a nemzetiségi iskolák oktatási nyelvét fokozatosan ukrán nyelvre kell cserélni. A célt egyes tantárgyak ukrán nyelven történő vagy kétnyelvű oktatásával, az ukrán nyelvórák számának más tantárgyak rovására történő növelésével akarják elérni. Ukrajnában a következő tanévtől csak államnyelven tehetnek emelt szintű érettségi és egyben egyetemi felvételi vizsgát a nemzetiségi iskolák végzősei, miután lejárt az oktatási minisztérium által engedélyezett kétéves türelmi időszak. 2010-ben nem fordítják le a nemzetiségek nyelvére az emelt szintű érettségi vizsgafeladatokat, ahogy az 2008-ban és 2009-ben történt.

Június 9-10-én nemzetközi tudományos-módszertani konferencia keretében vitatták meg Ungváron az ukrán nyelv oktatásának helyzetét ukrainai, kárpátaljai, magyarországi és romániai kutatók az ukrán minisztérium képviselőivel. E fórum célja arra irányult, hogy a minisztérium illetékesei szembesüljenek azzal, hogy a kárpátaljai magyarok meg szeretnék tanulni az államnyelvet, de az ehhez vezető utat másként látják, mint az ukrainai oktatás irányítói. Ha Kijevben megértenék, hogy irreális elvárásaik elérhetetlenek és diszkriminatívak, akkor talán visszavonnák a rendeletet, mert csak így lehet megőrizni, fenntartani a kárpátaljai magyar oktatási rendszer működését.

Július 2 és 5 között a Kárpátaljai Nyári Szabadegyetemen részt vett *Németh Zsolt*, a magyar Országgyűlés külügyi és határon túli magyarok bizottságának elnöke, aki, miután értesült a magyar oktatási rendszert ellehetetlenítő intézkedésről, hangsúlyozta:

„Magyarországnak nemzetközi szinten kell felvetnie a kárpátaljai magyar kisebbség sorsát veszélyeztető ukrán intézkedéseket. Ki kell lépni a nemzetközi szintre pl. összehangolni Magyarország fellépését Romániával, amely ugyancsak érintett az ügyben.”

SZERZŐ

Győrffy István, Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium, kmpsz@azm.uz.ua